

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Esityksen tarkoituksena on luoda korkeakouluihin kokonaan maksullinen tutkinnon suorittamismahdollisuus avoimen väylän kautta. Korkeakoulujen pitää periä tutkinnoista vähintään sen aiheuttamat kustannukset. Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ei kannata esitystä. Esitys murentaa maksuttoman tutkintokoulutuksen periaatteen, varsinkin kun maksuille ei ole asetettu ylärajaa tai rajoitust tutkintojen määrästä. SAK kannattaa avoimen väylän kautta tapahtuvan joustavan sisäänoton vahvistamista, mutta tämä esitys toteutuessaan lopettaa sen kokonaan.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Suomalainen koulutusjärjestelmä on perustunut maksuttomaan tutkinto-opiskeluun. Esitys on viemässä pohjan pois tältä toimivalta ja yhdenvertaisuutta edistävältä periaatteelta. Juuri julkaistu kansliapäälliköiden virkanäkemys esittää myös maksuttomuuden murentamista. SAK pitää erittäin lyhytnäköisenä politiikkana, että hallitukselle ja virkamiehille ainoa keino ohjata tutkintokoulutukseen hakeutumista on lukukausimaksut yksilöille. Lisäksi maksullisuuden ohjausvaikutus on päinvastainen kuin yleisesti esityksen perusteluissa väitetään. Maksullisuus lisää todennäköisesti koulutuksen kasaantumista.

Korkeakoulujen rahoitusta ja lainsäädäntöä kehittämällä olisi mahdollista ohjata ja velvoittaa korkeakouluja toimiin, jolla koulutus jakaantuisi tasaisemmin. Esimerkiksi rahoitus voisi palkita vahvemmin ensikertalaisten suorittamista tutkinnoista. Nyt esitetty maksullisuus ei luo kannusteita korkeakouluille luoda lyhyitä koulutuskokonaisuuksia, vaan toimii päinvastoin.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevasta ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

-

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

-

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Opintotuen rajaaminen pois kaikilta avoimen korkeakoulun opiskelijoilta lisää koulutuksellista epätasa-arvoa.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Esityksen vaikutusten arvioinnit ovat yksipuoliset. Vaikutukset arvioidaan lähes pelkästään positiivisiksi ja esityksen kielteiset vaikutukset ohitetaan. Esimerkiksi esityksen vaikutukset koulutuksen kasaantumiseen ja vaikutukset opetuksen järjestämisen muotoihin jäävät käsittelemättä. Maksullisen korkeakoulutukseen kuuluu eri puolilla maailmaa lähtökohtaisesti stipendijärjestelmät, jotka joiltakin osin mahdollistavat pienituloisten opiskelun. Esityksessä aihetta ei edes sivuta.

Kuten esityksen taustoituksessa käy ilmi, avoimen väylän kautta on hakeuduttu sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin. Jos esityksen mukainen maksullinen avoimen väylä toteutuu, tarkoittaa se käytännössä joustavan sisäänoton poistumista korkeakouluista. Korkeakouluilla ei ole enää kannustinta ottaa tutkinto-opiskelijoiksi maksuttomaan koulutukseen. Tämä heikentää erityisesti pienituloisten ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden mahdollisuuksia opiskella tutkinto.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

-

Muut huomiot ja näkökohdat

SAK esittää, että avoimen väylän kehittämistä jatketaan nykyistä joustavan sisäänoton mallia laajentamalla ja valtakunnallisten yhteisten käytäntöjen lisäämisellä. Esimerkiksi jos avoimen korkeakoulun opiskelija on suorittanut vuoden aikana kokopäiväisen opiskelijan tavoitteen verran opintoja ja saanut näistä hyvät arvosanat, hänet hyväksyttäisiin tutkinto-opiskelijaksi. Alakohtaisesti voidaan sopia tarkemmat määrittelyt ehdoista.

Joustava sisäänotto on ollut toimiva malli erityisesti aikuisille ja ammatillisen tutkinnon suorittaneille. Todistusvalinnan painottaminen opiskelijavalinnoissa mittaa tietynlaista osaamista ja suosii lukiopolkua opiskeluihin hakeutuvia. Hyvin edenneet avoimen opinnot kertovat motivaatiosta ja kyvykkyydestä pidemmällä aikavälillä ja ovat siksi tarpeellinen täydentävä väylä korkeakouluihin. Ammatillisen koulutuksen kautta korkeakouluihin tutkinto-opiskelijoiksi hakeutuvien määrää halutaan nostaa. Toteutuessaan hallituksen esitys todennäköisesti heikentää ammatillisen tutkinnon suorittaneiden mahdollisuuksia maksuttomaan korkeakoulutukseen.

Vanhala Laura
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry